

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет історичний
Кафедра новітньої історії України імені Михайла
Грушевського

Затверджено

На засіданні кафедри новітньої історії
України імені Михайла Грушевського
історичного факультету
Львівського національного університету імені
Івана Франка
(протокол № 1 від ___ серпня 2022 р.)

Завідувач кафедри ___ проф. Сухий О. М.

Силабус вибіркової навчальної дисципліни
циклу загальної (гуманітарної та соціально-економічної) підготовки
«Жива історія: нове прочитання минулого»,
що пропонується здобувачам
першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти

Львів 2022 р.

Назва дисципліни	Жива історія: нове прочитання минулого
Адреса викладання дисципліни	вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет новітньої історії України імені Михайла Грушевського
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	
Викладачі дисципліни	Боднар Галина Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського
Контактна інформація викладачів	halyna.bodnar@lnu.edu.ua
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі он-лайн консультації через Zoom, Microsoft Teams або Facebook. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	https://clio.lnu.edu.ua/department/novitnoji-istoriji-ukrajiny
Інформація про дисципліну	Потреба пізнати і зрозуміти індивідуальний досвід людини як головної дійової особи історії привела до вивчення минулого в його антропологічному вимірі (з позиції пересічної людини) і становлення сучасної методики усної («живої») історії. «Мовчазний» в історії людський досвід дає змогу не так розкрити прогалини недавнього минулого, доповнити його новими відомостями, як порушити замовчану проблематику, коригувати усталені та/чи суперечливі погляди, виявляти мозаїку індивідуальних досвідів пережиття, вивчати сам процес осмислення історичних подій і досвіду (студії пам'яті). Продукуючи нові способи вивчення і представлення минулого, усна історія впливає на тематичне поле досліджень, «оживлює» та якісно змінює образ історії, веде до критичного (пере)осмислення. Практикують «терапію спогадами» для травмованих пережитим осіб і людей старшого віку. «Жива історія» – це можливість пізнати минуле «зблизька», через локальні випадки й родинні історії, емоції й переживання, багатоманіття життєвих рішень.
Коротка анотація дисципліни	Дисципліна «Жива історія: нове прочитання минулого» є вибірковою дисципліною з циклу загальної (гуманітарної та соціально-економічної) підготовки, яка викладається в IV семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).

<p>Мета та цілі дисципліни</p>	<p>Мета курсу: Навчити студентів проводити самостійні дослідження з використанням методу усної історії, здійснювати первинне опрацювання та аналіз інтерв'ю як джерела з урахуванням зарубіжних і вітчизняних усноісторичних практик та сучасних методологічних викликів.</p> <p>Основні завдання курсу: ознайомити студентів з історією та теорією усної історії, трактувати усне інтерв'ю як процес та як джерело інформації, навчити укладати програму інтерв'ю і проводити самостійне поглиблене інтерв'ю, оволодіти навиками розшифрування, первинного кодування та аналізу усного інтерв'ю, застосовувати контент-аналіз інтерв'ю і включати усні джерела в текст наукового дослідження, працювати в складі творчих міні-груп з метою проведення колективної науково-дослідної роботи.</p> <p>Навчальна дисципліна формує такі програмні компетентності:</p> <p><i>А). Загальні компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Знаходити, опрацьовувати, критично аналізувати, систематизувати та
---------------------------------------	--

	<p>верифікувати інформацію з різних джерел;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Формулювати власне ставлення до подій і явищ, визначати ціннісні орієнтири в сучасному світі; - Адаптуватися до нових соціокультурних умов, ситуацій і викликів, самостійно набувати нових компетентностей, бути конкурентно-спроможним. <p><i>Б). Фахові компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Вміти аналізувати історичні явища, встановлювати і розуміти причинно-наслідкові зв'язки історичних подій і явищ, пояснювати політичні, соціокультурні, економічні процеси; - Виявляти здатність до міждисциплінарної взаємодії й уміння працювати з матеріалом суміжних освітньо-наукових сфер (історія, філософія, політологія, філологія, культурологія, соціологія тощо) під час вирішення навчальних і наукових завдань; - Уміти спрямовувати пошукову й культурно-освітню роботу в русло актуальних суспільних викликів сучасності, враховувати змінність соціокультурного середовища. <p><i>В). Програмні результати навчання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність володіти історичним матеріалом, понятійним апаратом і науковою термінологією; - Здатність продуктивно застосувати професійний і творчий потенціал як для самореалізації особистості, так і в інтересах суспільства; розуміти проблематику ролі й місця людини в історичному процесі, політичній та соціальній організації суспільства; - Здатність усвідомлювати відповідальність за результати професійної діяльності перед родиною, громадою, суспільством і державою; - Здатність керуватися в повсякденному житті моральними й етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій; - Здатність професійно вести дискусії на історичні й суміжні теми; співвідносити знання про минуле з сучасними тенденціями розвитку суспільства.
--	---

<p>Література для вивчення дисципліни (основна)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Київ, 2012. Вип. 111. 2. Грінченко Г. Г. Усна історія: Методичні рекомендації з організації дослідження: Для студентів і аспірантів. – Харків, 2007. 3. Грінченко Г.Г. Методичні рекомендації з аналізу нарративних інтерв'ю. Для студентів і аспірантів. – Х.: Харківський національний університет імені В.Н. Карабіна, 2008. – 32 с. 4. Квале С. Исследовательское интервью. – М.: Смысл, 2003. – 301 с. 5. “Комунікативні горизонти усної історії”: матеріали Міжнар. наук. конф., [м. Переяслав-Хмельницький], 17–18 травня 2013 р. / [Упорядники: Г. Г. Грінченко, Т. Ю. Нагайко]. – Переяслав-Хмельницький, 2013. 6. Лоскутова М.В. Устная история: Методические рекомендации по проведению исследования. - СПб.: Европейский Дом, 2002. 7. Лукина М. Технология интервью: Учеб. пособие для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 191 с. 8. Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. Випуск 11-12. Усна історія в соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень / За редакції Володимира Кравченка та Гелінади Грінченко. Харків: ТОВ «НТМТ», 2008.
--	--

	<ol style="list-style-type: none"> 9. Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – Випуск 13-14. – Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи / За редакції Володимира Кравченка. – Харків, 2009. 10. Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. М., 2003. 11. У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело. Зб. наук. ст. / За ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. — Харків : Видавництво, 2010. 12. Україна модерна. Випуск 11 / Відп. ред. Я. Грицак, М. Крикун. Київ–Львів, 2007. 13. Урсу Д.П. Методологические проблемы устной истории // Источниковедение отечественной истории. 1989. – М.: Наука, 1989. – С. 3 – 32. 14. Усна історія (не)подоланого минулого: подія — наратив — інтерпретація: Матеріали міжнар. наук. конф., [м. Одеса] 8–11 жовтня 2015 р. / [Упоряд. Г. Грінченко]. — Харків, 2016. 15. «Суспільні злами і поворотні моменти: макроподії кризь призму автобіографічної розповіді»: Матеріали Міжнар. наук. конф., [м.Львів] 25-26 вересня 2014 р. / [Упорядники: О.Р.Кісь, Г.Г.Грінченко, Т.Пастушенко]. – Львів.: Інститут народознавства НАН України, 2014. 16. Методические указания по проведению исследований по устной истории / Сост.: канд. ист. наук, доцент А.И. Филюшкин. СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2004. 17. Хрестоматия по устной истории. / Пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. СПб., 2003. 18. Moyer, Judith. Step-by-Step Guide to Oral History (1993, revised 1999) // Режим доступу: http://dohistory.org/on_your_own/toolkit/ 19. Oral History reader. Edited by Robert Perks and Alister Thompson. – London and New-York: Routledge, 2003. 20. Truesdell, Barbara. Oral History Techniques: How to Organize and Conduct Oral History Interviews // Indiana University, Center for the Study of History and Memory Режим доступу: http://www.indiana.edu/~cshm/techniques.html. 21. Yow, Valerie Raleigh. Recording Oral History: a Practical Guide for Social Scientists. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 1994.
<p>Обсяг курсу</p>	<p>32 години аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, та 16 годин практичних 58 годин самостійної роботи</p>
<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>Після завершення цього курсу студент буде:</p> <p>знати:</p> <p>основні світові та українські дослідження і практики в галузі усної історії, переваги та недоліки усної історії як методу історичних студій; сфери застосування усної історичних досліджень;</p> <p>різновиди інтерв'ю: наративне, напівструктуроване, структуроване; індивідуальне і групове; біографічне і проблемне; лейтмотивне і фокусоване;</p> <p>послідовність етапів проведення поглибленого інтерв'ю; вплив інтерв'ю на його учасників та його учасників на інтерв'ю;</p> <p>процедури первинного опрацювання та зберігання інтерв'ю; особливості функціонування пам'яті особи під час індивідуального інтерв'ю;</p> <p>вміти:</p> <p>організувати і провести самостійне інтерв'ювання, проходячи</p>

	<p>всі етапи від підготовчого (формулювання характеристик для вибірки, вибір і пошук респондентів, формування програми інтерв'ю, технічне обладнання) до аналізу інтерв'ю;</p> <p>використовувати на практиці основні технологічні вимоги до розшифрування інтерв'ю; оперувати системою умовних позначень в розшифрованому тексті інтерв'ю і кодуванням інтерв'ю (первинне кодування; відкрите, вісьове та вибіркоче кодування);</p> <p>застосовувати основні методи аналізу інтерв'ю: контентний; наративний; аналіз дискурсу;</p> <p>презентувати індивідуальні життєписи через публікації, візуальні наративи та враховуючи сучасні методологічні виклики.</p>
Ключові слова	Усна історія, жива історія, інтерв'ю, респондент, інтерв'юер.
Формат курсу	Очний /заочний
	Проведення лекцій, семінарські заняття та консультації для кращого розуміння тем.
Теми	<p>Усна історія: основні етапи становлення.</p> <p>Усноісторичні дослідження в Україні.</p> <p>Інтерв'ю в усній історії: інтерв'ю як процес.</p> <p>Інтерв'ю в усній історії: інтерв'ю як джерело інформації.</p> <p>Травматичний досвід у дослідженнях з усної історії.</p> <p>Біографічне інтерв'ю: специфіка процесу та методи аналізу.</p> <p>Візуальний наратив: усні свідчення у візуальній історії та антропології речей.</p> <p>Знайти себе в різноманітті голосів: публікації усних свідчень. Новітні виклики в дослідженнях з живої історії.</p>
Підсумковий контроль, форма	Недиференційований залік оформляється за результатами роботи в семестрі.
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки, достатніх для сприйняття категоріального апарату та розуміння джерел.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Презентація, лекції, колаборативне навчання (форми – групові проекти) проектно-орієнтоване навчання, дискусія.</p> <p>Зокрема,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усні (лекція, евристична бесіда, доповідь, рецензія, дискусія) - Наочні (медіа-презентації, робота з карикатурами) - Практичні (підготовка міні-групами студентів проектів-презентацій, аналіз нормативно-правових актів, художніх текстів, кінострічок, текстів пісень).
Необхідне обладнання	Аудиторія, обладнана медіа-проектором (за умов повернення до офлайн-навчання).

<p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • контрольний замір (модуль): 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50 (письмова контрольна робота по лекційному матеріалі). • Відвідування лекцій: 16% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 16 • Активна робота на семінарських заняттях: 35% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 35: <p><u>Семінарське заняття № 1</u> Усна історія: основні етапи становлення. Мета і завдання курсу. Становлення та еволюція усної історії як напряму досліджень. Чотири парадигми розвитку усної історії (Алістер</p>
---	--

Томпсон). Усна історія та міждисциплінарні студії. Інституалізація усної історії: США, Європа, Польща, Україна.

Джерела:

Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. М., 2003.

У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело. Зб. наук. ст. / За ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. — Харків : Видавництво, 2010.

Україна модерна. Випуск 11 / Відп. ред. Я. Грицак, М. Крикун. Київ–Львів, 2007.

Кісь О. Усна історія в сучасній Україні: здобутки і виклики часу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://ua.boell.org/uk/2017/01/16/usna-istoriya-v-suchasniy-ukrayini-zdobutki-i-vikliki-chasu>.

Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади // Україна модерна. Число 11. Львів-Київ, 2007. – С. 7-21.

Семінарське заняття № 2 Усноісторичні дослідження в Україні

Дослідження за методом усної історії в Україні. Створення і діяльність Української асоціації усної історії. Конференції УАУІ. Українські дослідницькі центри з усної історії. Проекти з усної історії: міжнародний та український досвід.

Джерела:

Грінченко Г., Реброва І., Романова І. Усна історія в пострадянських дослідницьких практиках (на прикладі сучасних Білорусії, Росії та України) // Український історичний журнал (Київ). – 2012. – № 4. – С. 172–187.

Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. Випуск 11-12. Усна історія в соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень / За редакції Володимира Кравченка та Гелінади Грінченко. Харків: ТОВ «НТМТ», 2008.

Усна історія (не)подоланого минулого: подія — наратив — інтерпретація: Матеріали міжнар. наук. конф., [м. Одеса] 8–11 жовтня 2015 р. / [Упоряд. Г. Грінченко]. — Харків, 2016.

«Суспільні злами і поворотні моменти: макроподії крізь призму автобіографічної розповіді»: Матеріали Міжнар. наук. конф., [м.Львів] 25-26 вересня 2014 р. / [Упорядники: О.Р.Кісь, Г.Г.Грінченко, Т.Пастушенко]. – Львів.: Інститут народознавства НАН України, 2014.

Семінарське заняття № 3 Інтерв'ю в усній історії: інтерв'ю як процес.

Різновиди інтерв'ю: наративне, напівструктуроване, діалогове. Послідовність етапів процесу інтерв'ювання. Інтерв'юер-респондент: вплив інтерв'ю на його учасників та його учасників на інтерв'ю. Труднощі у процесі інтерв'ювання, шляхи їхнього подолання.

Джерела:

Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. М., 2003.

Грінченко Г. Г. Усна історія: Методичні рекомендації з організації дослідження: Для студентів і аспірантів. – Харків, 2007.

Лоскутова М.В. Устная история: Методические рекомендации по проведению исследования. - СПб.: Европейский Дом, 2002.

Oral History reader. Edited by Robert Perks and Alister Thompson. – London and New-York: Routledge, 2003.

Семенова В.В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию. Москва, 1998.

Семінарські заняття № 4 Інтерв'ю в усній історії: інтерв'ю як джерело інформації.

Колективна пам'ять як феномен в історичних дослідженнях. Індивідуальні життєві історії як джерело колективної пам'яті. Особливості функціонування пам'яті особи під час індивідуального інтерв'ю. Застосування/використання інтерв'ю як усного джерела. Можливість та важливість співпраці усних, письмових та іншого типу джерел. Їхні контрверсії.

Джерела:

Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. М., 2003.

Oral History reader. Edited by Robert Perks and Alister Thompson. – London and New-York: Routledge, 2003.

Портелли А. Особенности устной истории // Хрестоматия по устной истории / Пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. СПб: изд-во ЕУСПб, 2003. С.32-51

Грінченко Г. Колективна (соціальна) пам'ять: критика теорії та методу дослідження // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – Випуск 13-14. – Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи / За редакції Володимира Кравченка. – Харків, 2009. С. 11-24.

Семінарське заняття № 5-6 Травматичний досвід у дослідженнях з усної історії. Біографічне інтерв'ю: специфіка процесу та методи аналізу.

Людина на війні. Війна як екстремальна ситуація. Формування образу ворога. Проблема виходу з війни і посттравматичний синдром.

Питання для інтерв'ю з учасниками збройних конфліктів.

Trauma studies. Травматичні ситуації і травматичні симптоми.

Культурна травма. П. Штомпка. Болісні, травматичні і табузовані моменти спогаду. "Історична амнезія". "Забування".

Проблеми осмислення та відображення травматичного досвіду в дослідженнях усної історії.

Усна історія як терапія травми. Біографічно-нарративне інтерв'ю: позитивний вплив докладної розповіді про страждання і травматичний досвід. Техніки ведення бесіди. Небезпеки. повторної травматизації. Client-centered therapy. Механізми самозахисту оповідача/ки і безпечні фази. Небезпеки незакінченої тематизації "складного етапу". Повторні бесіди. Вироблення відчуття тяглості.

Вербатім. Документальний театр як психологічна терапія.

Біографія родинних спільнот як об'єкт дослідження. Родинна історія.

Контрверзи сімейної пам'яті. Про що говорить і про що мовчить біографічне інтерв'ю. Розговорити навчених мовчати: посттоталітарні практики.

Методи проведення і аналізу біографічних інтерв'ю. Біографічне нарративне інтерв'ю. "Основна оповідь" і типи нарративно-стимулюючих запитань. Техніка «сценічної пам'яті».

Метод аналізу автобіографічного нарративного інтерв'ю за Ф. Шутце.

Метод реконструкції "біографічного випадку" за Г. Розенталь: історія життя людини (the life history) і оповідь про історію життя (the life story).

Джерела:

Биографический метод в социологии: история, методология и практика / Е.Ю. Мещеркина, В.В. Семенова. Москва, 1994.

Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. М., 2003.
Oral History reader. Edited by Robert Perks and Alister Thompson. – London and New-York: Routledge, 2003.
Хрестоматия по устной истории. / Пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. СПб., 2003.
Томсон А. Легенда об АНЗАКе: исследуя национальную мифологию и память в Австралии // Хрестоматия по устной истории / Пер, сост, введение общ. ред. М. В. Лоскутовой. – СПб., 2003. – С. 189–202.
Грінченко Г. (Авто)біографічне інтерв'ю в усноісторичних дослідженнях: до питання про теорію нарративного аналізу // Схід / Захід. Історико-культурологічний збірник. – Вип. 11–12: Спец. вид.: Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень / За ред. В. Кравченка, Г. Грінченко. – Харків, 2008. – С. 59–76.

Семінарське заняття № 7-8 Візуальний нарратив: усні свідчення у візуальній історії та антропології речей. Знайти себе в різноманітті голосів: публікації усних свідчень. Новітні виклики в дослідженнях з живої історії.

Інтерв'ю з використанням візуальних даних. Сімейні фотоальбоми. Інтернет-фотоальбоми. Фотографічне інтерв'ю: переваги над вербальним. Візуальне як місток між респондентом та інтерв'юером. Метод режисерського сценарію. Контент-аналіз та візуальний ряд. Усно історичні практики “за кордоном”. Ситуація “чужого”: ускладнення чи нові можливості? Знання культурних контекстів. «Третій зайвий/незайвий» на “чужому” полі. Модифіковане поле. Міжособистісна (не)взаємодія. Конструкції нарації. Замовчуване, наголошуване та ідеалізоване. Переваги і недоліки групового інтерв'ю на на “чужому” полі.
Незакінчене минуле: методологічні виклики. Інтерв'ю тут і тепер. Позиція дослідника/ці як свідка чи учасника. Ризики діалогу. Етичні виклики. “Загострена конфіденційність”. Усна історія і блог. Інтерв'ю у поколінневих циклах. Пам'ять поколінь – “батьки та діти”.

Джерела:

Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. М., 2003.
Oral History reader. Edited by Robert Perks and Alister Thompson. – London and New-York: Routledge, 2003.
Хрестоматия по устной истории. / Пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. СПб., 2003.
Грінченко Г. Презентація «голосов»: рассказчик(и) vs исследователь(и) // У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело. Зб. наук. ст. / За ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко- Фрізен. — Харків : Видавництво, 2010. — С. 50-56.
Куделя-Свйонтек В. Забілені плями. Усна історія визначних історичних подій сьогодні // «Суспільні злами і поворотні моменти: макроподії крізь призму автобіографічної розповіді»: Матеріали Міжнар. наук. конф., [м.Львів] 25-26 вересня 2014 р. / [Упорядники: О.Р.Кісь, Г.Г.Грінченко, Т.Пастушенко]. – Львів, 2014. – С. 60–82.
Вилегала А. Усна історія «закордоном»: про методологічні проблеми, що виникають у процесі досліджень в іншій країні // «Суспільні злами і поворотні моменти: макроподії крізь призму автобіографічної розповіді»: Матеріали Міжнар. наук. конф., [м.Львів] 25-26 вересня 2014 р. / [Упорядники: О.Р.Кісь, Г.Г.Грінченко, Т.Пастушенко]. – Львів, 2014. – С. 42–59.

	<p>До кожного семінарського заняття студенти отримують перелік джерел. Оцінювання студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною системою. Оцінювання знань шляхом виставлення балів від “1” до “5”. Позначення “0” виставляється студентові за відмову відповідати через невідповідність. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на коефіцієнт 7. Середнє арифметичне визначається як сума набраних студентом балів і поділена на кількість занять, в яких він брав участь і був оцінений. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини береться до уваги при вирахуванні середнього арифметичного. Студентові надається можливість у межах двох тижнів відпрацювати пропущене з поважної причини заняття, надавши попередньо довідку про хворобу (відраження і т. п.). При цьому виставлення оцінки не передбачається, але відпрацьоване заняття не впливатиме на середній арифметичний бал студента. У випадку, коли студент пропустив семінарське заняття без поважної причини або вчасно не відпрацював, “н” прирівнюється до “0” і враховується при підрахунку середнього арифметичного. Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p>P.S. 101-ий бал не помилка, а бонус</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку чи екзамену.</p>	<p>Залік оформляється за результатами поточної успішності</p>
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>